

maticahrvatska

1842. - 2017.

175

GODINA

Matica izdaje više od 70
knjiga godišnje, tri
časopisa, organizira
izložbe, koncerte...

Najteže godine: u 175 godina postojanja Matici je rad zabranila jedino komunistička vlast // Stjepan Damjanović: **Maticu bi ukinuli oni koji se protive njezinim ciljevima** // Deklaracija o položaju hrvatskog jezika: srpski matičari zaprijetili su da će za Dalmatince tražiti status naroda

Pogled na Akademički trg (danas Strossmayerov) početkom 20. st. U pozadini Halperova (lijevo) i Matičina palača (desno), obje sagrađene 1886./87. Sasvim desno zgrada Lučbenoga (od 1920. Kemijskog) zavoda (danas Knjižnica HAZU-a), sagrađena 1884.

IZ POVIJESTI MATICE HRVATSKE: NAJTEŽE GODINE

U 175 godina postojanja Matici je rad zabranila jedino komunistička vlast

Stjepan Damjanović

Uvrijeme hrvatskoga narodnog preporoda pojavila se potreba za društvom koje bi tiskanjem knjiga na hrvatskom jeziku podržavalo i promicalo nacionalnu svijest. Već je 1829. Ljudevit Gaj iznio ideju o takvu društvu, a 1836. Hrvatski sabor donio je odluku o utemeljenju, ali trebalo je čekati kraljevu potvrdu. Takve su se potvrde čekale vrlo dugo. Hrvatski su se intelektualci odlučili za jednostavniji put: unutar Ilirske čitaonice odlučili su utemeljiti glavnica za izdavanje «korisnih knjiga u ilirskom jeziku». Da bi se takva glavnica utemeljila, bilo je dovoljno dopuštenje gradskoga magistrata pa je 10. veljače 1842. izdavačka glavnica utemeljena, nazvali su je Matica ilirska i izabran je njezin prvi predsjednik grof Janko Drašković. Taj dan slavimo kao dan utemeljenja Matice hrvatske i od njega je prošlo 175 godina. Matica hrvatska sa svojim je narodom u tom vremenu dijelila sve uspone i padove

koje im je namijenio usud povijesti. U toj povijesti tri su etape posebno bitne jer se tada prelamala sudbina hrvatskoga naroda i uloga Matice u njemu.

1941. – 1945.

Godina 1941. bila je dramatična i za Maticu hrvatsku. Banska vlast 11. siječnja razriješila je Matičina upravna tijela i vođenje ustanove povjerila Anti Martinoviću, prosvjetnom savjetniku. Predsjednik Filip Lukas protestirao je kod bana Šubašića i naveo razloge zbog kojih je odluka nezakonita. Izmjenjivali su se dopisi, neslužbeno i teške riječi, ali brzo je stigao travanj. Već sutradan poslije uspostave Nezavisne Države Hrvatske do glavnika Eugen Kvaternik stavio je izvan snage odluku o uspostavi komesarijata u Matici, a Upravni sud čak pita Maticu je li zadovoljna tom odlukom. Prva je sjednica Matičina odbora održana 23. travnja. Na njoj je predsjednik Lukas pozdravio uspostavu NDH, što mu mnogi poslije neće moći oprostiti, a jedan od budućih

Večernje novine 10. listopada 1972.: članak o početku suđenja Marku Veselici, Joži Ivičeviću i Zvonimiru Komarici, optuženima za "krivično djelo protiv naroda i države"

njegovih nasljednika Jakša Ravlić napisat će da je Lukas tim činom bacio »pod noge pošteni i čistu Matičinu zastavu« i još teže okvalificirao Matičinu poklonstvenu deputaciju poglavniku 13. svib-

nja 1941. Naravno, Ravlić nije vidio ništa sporno u činjenici da sam nikada i ni u čemu nije iskazao protivljenje jednom drugom diktatoru.

Matičin odbornik Mile Budak postaje ministrom bogoštovlja i nastave. Matica neće imati financijskih problema, ali će nastati oni kako se sačuvati da ne budeš filijala vlasti.

Posljednja sjednica Matičine uprave bila je dva dana prije nego što su njezini neki članovi krenuli u izbjeglištvo, tj. 4. svibnja 1945. Nitko nije zapisnik potpisao, na njemu je samo žig Matice hrvatske, a 13. svibnja na taj su se zapisnik potpisali predstavnici nove vlasti, opunomoćenik Ministarstva prosvjete Narodne vlade Hrvatske Petar Lasta i Jelka Mišić. To znači da je nova vlast preuzela Maticu hrvatsku. Dio Matičinih dužnosnika pobjegao je u inozemstvo, a dio je ostao u Zagrebu. S vladom NDH pokušao je izbjeci Mile Budak, ali nije imao sreće, kao ni Julije Makanec. Obojica su uhvaćeni, osuđeni na smrt i likvidirani u Maksimirskoj šumi u lipnju 1945. Predsjednik Filip Lukas izbjegao je

HRVATSKA I SVIJET 1842.

U godini osnivanja Matice bilo je samo 10 posto pismenih Hrvata

Godine 1842. Zemlju napuče više od milijardu ljudi. Hrvati, njih tada oko dva milijuna, čine samo dva promila svjetske populacije. Ideje Francuske revolucije i kapitalistička privreda zasnovana na brznoj industrijalizaciji i braku tehnike i znanosti, promijenile su duhovni i prirodni krajolik ljudi. Zemlje koje su prihvatile i podupirale političko-ekonomsku liberalizaciju i tehnološki razvoj postale su – poput Ujedinjenoga Kraljevstva – gospodarske i

imperijalne sile. Svijet političkih i nacionalnih sloboda, razvijena gospodarstva i tehnološka čuda u to doba moglo je preko novinskih vijesti upoznati samo 10 posto pismenih Hrvata. Prometno izolirane, bez jedinstvenoga književnog, svima razumljiva jezika, izvrnute politikama germanizacije i mađarizacije i bez svijesti o vlastitoj kulturi, Hrvate nije bilo teško podijeliti i rascjepkati. Te 1842. današnji je teritorij Hrvatske bio podijeljen na nekoliko područja u sklopu

Monarhije, među kojima je djelomičnu političku autonomiju imala stanovništvom najbrojnija civilna Hrvatska i Slavonija (tzv. Banska Hrvatska), a Vojna krajina (površinom najveći dio hrvatskoga teritorija), Dalmacija i Istra bile su izravno podvrgnute austrijskoj vlasti. Upravnoj podjeli odgovarala je i podjela na različite društvene sustave temeljene na feudalnim odnosima i osnovnoj razdiobi na plemstvo, građanstvo i seljaštvo, koje je činilo 90 posto stanovništva Hrvatske.

175
mh
maticahrvatska
1842-2017.

SVI MATIČINI PREDSEDNICI: OD DRAŠKOVIĆA DO DAMJANOVIĆA

6. svibnja 1945. u Austriju, iz koje je 1949. stigao u Rim i nastavio politički djelovati. Izvanredna skupština sazvana je za 15. srpnja. Na njoj je bilo, s obzirom na prošlost, šaroliko društvo. Za predsjednika je izabran pjesnik Mihovil Nikolić. Glavni tajnik je Ivan Dončević. U svom govoru žestoko se obrušio na Lukasa ocijenivši da je Lukas uvijek želio nešto slično ustašama i prikazao ga kao dio »špage« Lukas – Budak – Pavelić – Mussolini – Hitler.

1970. – 1971.

Na Glavnoj skupštini 29. studenoga 1970. izabrana je posljednja Matičina Uprava prije onemogućavanja njezina rada. Predsjednikom je postao ugledni hrvatski jezikoslovac Ljudevit Jonke, potpredsjednici su Hrvoje Iveković, Miroslav Brandt i Danilo Pejović.

16. travnja 1971. raskinut je Novosadski dogovor. Iste je godine počeo izlaziti »Hrvatski tjednik«. Do 13. broja glavni je urednik bio Igor Zidić, a odgovorni urednik Jozo Ivičević. Suradivali su istaknuti novinari i intelektualci, među njima i Franjo Tuđman. Od 13. broja glavni je urednik Vlado Gotovac. Novine dosižu nakladu od 130.000 prodanih primjeraka!

Ukupno su izišla 33 broja, zadnji 3. prosinca (pripremljeni 34. broj vlast je sprječila). Četiri dana poslije uslijedila je ostavka uredništva, a do 20. prosinca uslijedile su kolektivne ostavke rukovodećih tijela Matice hrvatske. Policija je preuzela Matičine prostorije i arhiv, dio pokretne imovine predan je na čuvanje JAZU, a dio je otuđen. Rad Matice hrvatske prestaje premda nema sudske odluke o prestanku njezina djelovanja.

1989. – 1991.

U Hrvatskoj se osnivaju političke stranke, a matičari razmišljaju o obnovi Matice hrvatske. U Akademiji se razgovara kako bi se to učinilo. S Matičine strane glavni su pregovarači Miroslav Brandt i Stjepan Babić. Zadnji je Matičin predsjednik Ljudevit Jonke već odavno mrtav pa zadnji potpredsjednik Miroslav Brandt ulaže velike napore da se obnova rada provede zakonito, a da odlučuju oni koji su u Matičinu upravu izabrani 22. studenoga 1970. Doista se okupilo 20 starih odbornika 12. prosinca 1989. i Matica je obnovljena. Odlučeno je da je do saziva Glavne skupštine vodi Miroslav Brandt kao potpredsjednik, što je on nekoliko mjeseci zdušno činio. Zbog poteškoća u procesu obnove Miroslav Brandt dao je 1990. neopozivu ostavku na sve funkcije u Matici. Na sjednici Matičine uprave 18. lipnja ta je ostavka prihvaćena i za predsjednika do sazivanja skupštine uprava je imenovala Petra Šegedina, za potpredsjednike Vlatka Pavletića i Tomislava Ladana. Poslije velikih priprema održana je 8. prosinca 1990. izborna skupština Matice hrvatske koju je vodio predsjednik Petar Šegedin. Na skupštini je izabrana nova uprava. Predsjedat će joj istaknuti intelektualac, politički zatvorenik i književnik Vlado Gotovac. Već sljedeće godine Matica hrvatska počinje prikupljati pomoć za potrebe u Domovinskom ratu, koristi svoje ogranke, obavještava inozemnu javnost o agresiji na Hrvatsku...

Ono malo političke moći što su je posjedovali Hrvati, bilo je isključivo u rukama plemstva, koje je naginjalo čas Beču, čas Budimpešti. Segmentiranost hrvatskog političkog i društvenog prostora, utjecaji panslavizma, francuske političke misli i njemačkoga romantizma, doveli su do konstituiranja ilirizma kao narodnoga pokreta, de facto kao kulturnog, a implicitno kao političkog pokreta pod vodstvom izobražene elite, uglavnom pučkoga podrijetla. Vrhunac toga pokreta bila je 1842. – godina Matičina utemeljenja. (Josip Brleković)

Janko Drašković
1842-1850.

Prvak narodnog preporoda i jedan od najobrazovanijih ljudi svojeg vremena u Hrvatskoj. Posebice zaslužan za širenje preporodnih ideja među plemstvom i za osnivanje Čitaonice ilirske.

Ambroz Vranycany
1851-1858.

Poduzetnik i političar. Uživao velik ugled među ilircima. S biskupom Strossmayerom zauzimao se za autonomiju Hrvatske i ujedinjenje s Dalmacijom.

Ivan Mažuranić
1858-1872.

Pjesnik i političar. Prvi hrvatski kancelar i prvi ban pučanin. Podržava preporodne ideje. U tijeku njegova banovanja učinjene su mnoge reforme u školstvu, upravi i pravosuđu, te otvoreno Sveučilište.

Matija Mesić
1872-1874.

Povjesničar. Prvi rektor Sveučilišta, držao katedru za hrvatsku povijest. Zastupnik u Saboru.

Ivan Kukuljević Sakcinski
1874-1889.

Povjesničar, književnik i političar. Oduševljen ilirac. U Hrvatskom saboru održao prvi govor na hrvatskom jeziku. Utrpio u nastojanju da Sabor ozakoni hrvatski kao »diplomatički« jezik.

Tadija Smičiklas
1889-1901.

Povjesničar. Objavio prvu cjelovitu sintezu povijesti hrvatskog naroda s ciljem ojačanja nacionalne svijesti za vrijeme mađarske hegemonije.

Ivan Trnski
1901.

Književnik. U ilirizmu slavjen kao najveći lirski pjesnik. Jedan od prvih književnika koji su se bavili jezikom i metrikom.

Gjuro Arnold
1902-1908.

Filozof, pedagog i pjesnik. Rektor Zagrebačkog sveučilišta.

Oton Kučera
1909-1916.

Znanstvenik i popularizator znanosti. Prvi upravitelj zvezdarnice u Zagrebu, predsjednik Hrvatskog prirodoslovnog društva.

Krsto Pavletić
1917-1918.

Književnik, profesor klasične filologije i hrvatskog jezika na gimnaziji.

Fran Tučan
1918-1920.

Mineralog. Prvi dekan zagrebačkog PMF-a. Predsjednik Hrvatskog prirodoslovnoga društva, glavni urednik časopisa Priroda.

Dragutin Domjanić
1921-1926.

Književnik. Radio u sudstvu. Vijećnik Sudbenog stola u Zagrebu. Predsjednik zagrebačkog odjela PEN-a.

Albert Bazala
1927.

Filozof. Dekan Filozofskog fakulteta, rektor i prorektor zagrebačkog Sveučilišta. Jedan od najplodnijih hrvatskih pisaca u prvoj polovici 20. stoljeća.

Filip Lukas
1928-1945.

Geograf, povjesničar i teolog. Napisao više od 170 geografskih i znanstvenih radova te 12 knjiga.

Mihovil Nikolić
1945-1949.

Književnik. Jedan od osnivača DHK.

Gustav Krklec
1950-1954.

Književnik. Predsjednik Društva književnika.

Jakša Ravlić
1954-1968.

Povjesničar književnosti.

Hrvoje Iveković
1968-1970.

Kemičar. Rektor Sveučilišta i redovni član HAZU.

Ljudevit Jonke
1970-1971.

Jezikoslovac i prevoditelj. Voditelj katedre za suvremeni hrvatski književni jezik.

Petar Šegedin
1990.

Književnik. Dvaput predsjednik DHK. Redoviti član HAZU.

Vlado Gotovac
1990-1996.

Pjesnik, filozof, publicist.

Josip Bratulić
1996-2002.

Filolog, povjesničar umjetnosti i kulture.

Igor Zidić
2002-2014.

Književnik, povjesničar umjetnosti.

Stjepan Damjanović
od 2014.

Hrvatski jezikoslovac, akademik.

Razgovarao Luka Šepur

Matica hrvatska, najstarija naša kulturna ustanova, ove godine slavi 175. obljetnicu rada. U tom, hrvatskom narodu najčešće nesklonom vremenu bila je mjesto gdje se afirmirala nacionalna samosvijest i vodila katkad tiha, a katkad glasna bitka za njegovu samobitnost. Visoki jubilej povod je za razgovor s akademikom Stjepanom Damjanovićem, predsjednikom Matice hrvatske.

Gospodine Damjanoviću, što je poticalo prve matičare u njihovim nastojanjima?

U trenutku kada naši preci osnivaju Maticu ilirsku, koja će se poslije tri desetljeća nazvati Maticom hrvatskom, teže posve konkretnim ciljevima: knjiga na hrvatskom jeziku mora tom jeziku osigurati da postane priznato sredstvo komuniciranja i izražavanja u društvu, da se razvija tako da može izraziti svaku potrebu, a ne da ga se potjera u sfere privatnosti, ne da na našim prostorima neki drugi jezici caruju u uredima, na kazališnim daskama, u knjigama i časopisima. Još su u srednjem vijeku ljudi izražavali misao da se čovjek Bogu i čovjek čovjeku najprirodnije obraća na materinskom jeziku. Kada se oblikuje jezični idiom koji danas obično zovemo standardnim jezikom, on postaje važnim zamašnjakom razvitka. Prvi matičari nisu mislili samo na lijepu književnost nego su nagradama poticali ljude da pišu knjige o tome kako bolje prodavati hrvatska vina, kako izgraditi snažna poduzeća, kako unaprijediti ukupan život na hrvatskim prostorima.

Što se u Matici hrvatskoj nije mijenjalilo u ovih 175 godina?

Povjerenje u kulturu i ljubav prema knjizi. Matičare različitih naraštaja nisu zbunjivali prezrivi osmijesi moćnih i preuzetnih, oni su vjerovali da je potrebno okupljati ljude, omogućavati im da iskažu svoju darovitost, širiti uvjerenje da će svatko uljepšati svoj život ako čovjeka kraj sebe doživljava kao brata, a ne kao mušteriju kojoj treba nešto prodati, da ne kažem podvaliti. Matica se neprekidno suprotstavljala onima koji su pokazivali prijezir spram povijesti jer su željeli da ljudi pomisle kako povijest počinje s nekom skupinom, strankom i sl. Matica nas je uvijek upozoravala da stojimo nekom na ramenima i tako nas čuvala da ne upadnemo u napast i pomislimo da smo jako veliki.

Ipak, Matica je odigrala važnu ulogu i u događajima koji nisu bili kulturne naravi.

Naravno, i u širim je krugovima najviše poznata po tim svojim akcijama. Nismo imali u tim trenucima ono što su imali državni narodi, nismo imali svoju vladu, svoja ministarstva itd. i okupljali smo se u svojoj kulturnoj ustanovi, samo je ona mogla organizirati otpor prema onima koji su željeli da nas uklone s lica zemlje. No, ona time nije prestala biti kulturnom ustanovom, samo je na trenutak preuzela drukčije obveze.

Ima dosta i onih koji bi htjeli da Matica danas jasnije i glasnije govori o političkim događajima. Što vi na to kažete?

Matica kao ustanova treba o političkim događajima govoriti posve rijetko, kada su oni od osobite važnosti. Druga je stvar da njezine tiskovine mogu i trebaju redovito pružati mogućnost intelektualcima da kažu svoju kritičku misao o svakoj pojavi u društvu.

RAZGOVOR AKADEMIK STJEPAN DAMJANOVIĆ,
PREDSJEDNIK MATICE HRVATSKE

Maticu bi ukinuli oni koji se protive njezinim ciljevima

U Hrvatskoj **nemamo intelektualnih snaga** koje mogu jasno nuditi relevantna rješenja za naše probleme // **Prijezir prema kulturi danas ozbiljno ugrožava nacionalni identitet**

Mnoga vrijedna kulturna dostignuća iz hrvatske prošlosti i sadašnjosti mrtvi su kapital jer ih premalo ljudi primjećuje

Iz nekih vaših intervjuova vidi se da se ne slažete s često ponavljanim tvrdnjom o šutnji hrvatskih intelektualaca i ustanova?

Pokušajte analizirati koliko se puta dogodilo samo u *Vijencu* da razgovarate s istaknutom osobom, ona izgovori deset kartica teksta i konstatira u nekom svojem odgovoru da svi šute. Pa gospodo/gospodine, upravo govorite, recite to o čemu drugi šute, a važno je. Svi govore i svi govore o šutnji. Tu nešto nije logično. Priča o šutnji postala je mantra. Svi koji traže glasnije intelektualce moraju biti svjesni da ljudi govore tamo gdje mogu i da ne ovisi samo o njima koliko će ih se čuti. Nitko ne bi trebao očekivati da mu institucije ili ugledni pojedinci u njegov poštanski sandučić pošalju svakoga tjedna sažeto mišljenje o nekom aktualnom problemu i k tome onakvo kakvo je njemu po volji.

Ako sve ono što je kritički izrečeno o našoj stvarnosti nije dovoljno, onda se moramo možda suočiti s bolnom istinom da nemamo intelektualnih snaga koje mogu jasno dijagnosticirati naše glavne probleme i nuditi relevantna rješenja. Osobno mislim da dijagnoza ima dovoljno, planova za prevladavanje slabosti puno manje, dapače – posve nedovoljno.

Zašto država kulturu ne vidi kao potrebu društva? Ne ugrožava li odbacivanje kulture naš identitet? I uopće našu opstojnost kao nacije?

Na tako sročena pitanja ne može se, mislim, odgovarati samo sa «da» ili «ne». Kad ste rekli «država», mislili ste, pretpostavljam, na upravljačke strukture, na najvažnija politička tijela. Ja vjerujem da u njima ima ljudi koji su uvjereni da je kultura itekako potrebno podržati i da ona nije ni luksuz ni teret. To će, međutim, govoriti i oni koji tako ne misle i ne djeluju. Pitanje je odnosa moći među njima. Iz podataka koliko se za kulturu izdvaja može se zaključiti da su u središtima odlučivanja jači oni koji kulturu tek trpe i koji bi je «stavili na preživljavanje». Jednostavno ne vjeruju u njezinu razvojnu moć, ne vjeruju u to da ona podiže kvalitetu ljudskoga života, ne razumiju njezine putove i načine djelovanja na ukupni život pojedinca i zajednice, vide je samo kao ukras koji može biti i lijep, ali nije nužan.

A identitet? Mnogi govore da on nije nešto dostignuto, nego da se uvijek iznova oblikuje. Ako je to istina, onda prijezir prema kulturi ugrožava nacionalni identitet vrlo ozbiljno.

Knjiga nije jedini, ali je glavni «proizvod» Matice hrvatske. Statistike pokazuju da Hrvati čitaju pet puta manje od europskoga prosjeka. Što u takvu društvu očekivati od Matice hrvatske?

Pa to samo znači da misiju Matice hrvatske – rasprostranjivati knjigu u hrvatskom narodu – treba nastaviti i ojačati. Ali ne sentimentalnim i nacionalističkim floskulama, nego ozbiljnim radom. Jer podatak koji ste spomenuli kazuje još ponešto: čitanje nije zabava, nego ozbiljan posao i zaostajemo u tome približno kao i u obavljanju drugih poslova. Mnoga vrijedna kulturna dostignuća iz hrvatske prošlosti i sadašnjosti na neki su način mrtvi kapital jer ih premalo ljudi primjećuje i s njima uspostavlja neki odnos. Zato za ustanove poput Matice hrvatske

nije nikada bilo dovoljno da knjigu objave: treba se požrtvovno zalagati da knjiga stigne do čitatelja, da se uvećava broj onih koji čitaju.

Matica nema pandan u drugim europskim zemljama?

Sve zemlje imaju neku udrugu ili više njih koje su se brinule o nacionalnoj kulturi (brinu se za njezin razvitak i za njenu promidžbu). Neki slavenski narodi (Slovaci, Slovenci, Srbi, Hrvati) imaju matice koje su utemeljene sa sličnim razlozima (širenje knjige na narodnom jeziku, stvaranje terminologija na narodnom jeziku i sve to promišljeno povezano s pomaganjem općega napretka). Kasnije se sadržaj njihova posla mijenjao u skladu s prilikama u kojima su djelovale.

Često se čuje da Maticu treba ukinuti jer ona nema više svrhe danas kada imamo samostalnu državu. Neki Maticu vide samo kao surogat političkih stranaka...

Još od utemeljenja samostalne hrvatske države počele su polemike o tome je li Matica potrebna i mislim da se u tim razgovorima dogodilo ono što se često događa – ljudi zamjenjuju dio i cjelinu. U nedržavnih se naroda često događalo npr. da književnost u pojedinim trenucima i u pojedinim aspektima zamjenjuje nepostojeće narodne političke i školske ustanove. Ona je na sebe uzela jednu dodatnu zadaću, važnu za narod, koja nije eminentno književna. Kada bi se te ustanove utemeljile, nitko nije rekao da treba ukinuti književnost.

Matica je utemeljena zbog borbe za neke ciljeve i preživjela 175 godina: oni koji su protiv ostvarivanja tih ciljeva protiv su Matice hrvatske. Njima se pridružuju i oni naivni koji nasjedaaju na priču da su ti ciljevi dostignuti i ne razumiju da se oni moraju uvijek iznova dostizati. Ne trebete za tu tvrdnju složene mehanizme dokazivanja. Čeznuli smo za državom, cijeli su je naraštaji sanjali, a danas se pitamo da li je imamo. Zašto se pitamo? Očito nismo zadovoljni kako ona izgleda. To znači da je uspješna država cilj koji uvijek iznova treba dostizati. A dostiže se ne samo djelovanjem političkih stranaka nego i valjanim ispunjavanjem mnogih i raznolikih poslova. I današnja Matica ima u tome svoje mjesto i svoje zadatke.

Surogat političkih stranaka? Političke stranke ne objavljuju Heraklita, Camoesa, Matoša ni Ruđera Boškovića, ne trude se pružiti priliku mladim glazbenicima i slikarima, a Matica ne objavljuje politikantske brošure i političke podrške određenim političkim usmjerenjima i strankama. Ona je kulturna ustanova kojoj vlastita povijest i očekivanja znatnoga dijela stanovništva daju pravo da progovori kad drži da su ugroženi nacionalni interesi. U proturječje upadaju oni koji tvrde da je Matica danas nevažna i ujedno se uzrujavaju nad svakom njezinom izjavom. Pa što vas, gospodo, uzrujavaju stavovi nevažnih?

Kakvo je stanje s Palačom Matice hrvatske? Već dugo stižu glasine da bi Matica mogla ostati bez nje.

Opakih je namjera bilo i ima ih, ali se nadam da će pravda pobijediti. No zasad i dalje ne možemo raspomagati svojom zgradom kao pravi vlasnici, što nam donosi velike materijalne štete i bitno otežava i ograničava našu djelatnost.

PRIJE 50 GODINA OBJAVLJENA JE DEKLARACIJA O HRVATSKOM JEZIKU

Deklaracija – uvertira u neovisnost Hrvatske

Stjepan Sučić

Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika objavljena je 17. ožujka 1967. Potpisali su je Matica hrvatska, Društvo književnika Hrvatske, instituti JAZU te brojne druge ustanove, njih ukupno 18. Također, osobno su je potpisivali hrvatski književnici i znanstvenici. Izjavili su da Deklaraciju podnose Saboru, Saveznoj Skupštini SFRJ i cjelokupnoj javnosti. Tim svečanim dokumentom zatraženo je da se ustavnim propisom utvrdi jasna i nedvojbeno jednakost i ravnopravnost četiriju književnih jezika: slovenskoga, hrvatskoga, srpskoga i makedonskoga. Koncem 1966. u Matici hrvatskoj raspravljalo se o hrvatskoj književnosti i jeziku i o potrebi da se zaštite prava hrvatskoga naroda. Pripremala se izjava Matice hr-

smio zaboraviti da je sekretar Matice srpske koja ga nigdje javno, a sigurni smo ni bilo kako drugačije nije ovlastila da prijete hrvatskom narodu rascjepom njegova nacionalna tijela, u skladu s težnjom najmravnijih tlačitelja u monarhističkoj Jugoslaviji i s politikom tuđinskih osvajača: Venecije, Austrije i Mussolinijeva fašizma, koji su hrvatskom narodu stoljećima osporavali i otimali jezgre i matičnu hrvatsku zemlju, Dalmatinsku Hrvatsku, ali je, slomivši se na otporu hrvatskog naroda, preoteli nisu nikada.”

Na sjednici Upravnog odbora 3. ožujka 1967. raspravljalo se o prijedlogu da se održi sastanak kompetentnih ljudi kojima su jezik i književnost struka da se za složene probleme „neriješenih pitanja hrvatskosrpskog jezika” nađu adekvatna rješenja. Na tom su sastanku nekoliko dana poslije u Matici sudjelovali Dalibor Brozović, Miroslav Brandt, Radoslav Katičić, Tomislav Ladan, Slavko Mihalić, Slavko Pavešić i Vlatko Pavletić. Oni su sastavili tekst Deklaracije. Zatim je 15. ožujka poslana Saboru, Saveznoj Skupštini SFRJ i predsjedniku CK SKH Vladimiru Bakariću. Dan poslije objavljena je u *Telegramu*, a onda i u *Vjesniku* te je dočekana u hrvatskoj kulturnoj javnosti kao odlučan, promišljen i obrazložen akt prvaka hrvatske knjige i znanosti. Novine su bile razgrađene, a studenti i daci Deklaraciju su rukom prepisivali i umnožavali.

Hrvatsko i jugoslavensko komunističko vodstvo Deklaraciju je žestoko napalo i osudilo. Započela je hajka nevidenih razmjera u svim sredstvima javnog priopćavanja i na svim političkim tribinama. Tvorcima i potpisnicima Deklaracije nazivani su neprijateljiima socijalizma, šovinistima i političkim diverzantima. To je izazvalo zaprepaštenje u cijelom hrvatskom narodu. Sav je hrvatski narod bio pro-

“Postavite li problem Crnogoraca, tražit ćemo da se Dalmatincima prizna status naroda”

žet osjećajem da se s unitarističkih i velikosrpskih pozicija napadaju neporecive hrvatske kulturne vrijednosti i progone ustanove koje je narod izgradio da bi opstao. Iz partijskoga su članstva isključeni predsjednik Matice hrvatske Ljudevit Jonke, Vlatko Pavletić, Miroslav Brandt, Ivo Frangeš, Dalibor Brozović i drugi, a u travnju je Miroslav Krleža, potpisnik Deklaracije, dao ostavku na članstvo u CK SKH.

Sve je to potaknulo na još veću privrženost hrvatskoj kulturi i baštini. Politika nije mogla beskrajno provoditi hajku protiv cijelog naroda i njegovih ustanova. Deklaracija je postigla svrhu i postala djelo koje je stubokom promijenilo hrvatsku kulturnu i političku stvarnost.

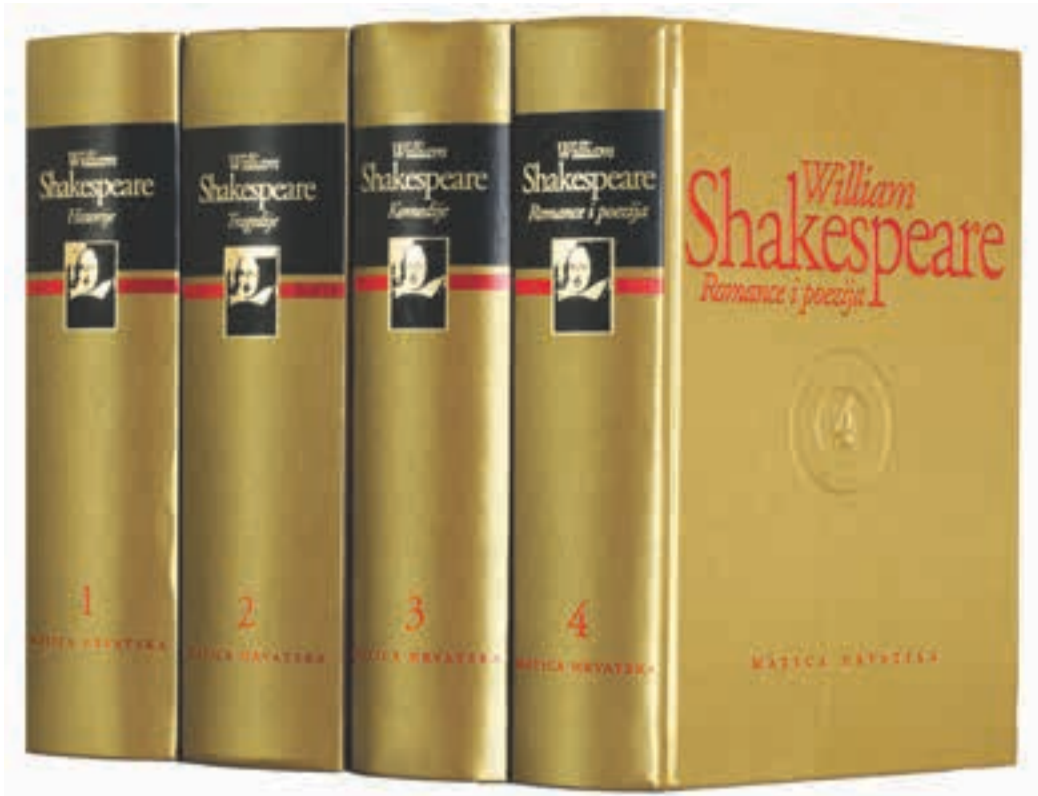

Telegram 17. ožujka 1967.:

Deklaracija je objavljena s potpisima 18 hrvatskih znanstvenih i kulturnih ustanova, a sastavljena je tjedan dana prije u prostorijama Matice hrvatske

vatske u povodu stalnih napada u kojoj je pisalo: „Već se više vremena javljaju svojatanja, presizanja, nijekanja prava hrvatskoga naroda na njegovu varijantu književnog hrvatskosrpskoga jezika i na njegove dijelove hrvatske književnosti (dubrovačka književnost, dio hrvatske književnosti u BiH itd.) od strane raznih ljudi koji bi htjeli vratiti vrijeme crne prošlosti i unitarizma, majorizacije, diktiranja u ime bolesnih ambicija stvaranja gospodujuće nacije u našoj državi.”

Nakon toga su 20. i 21. veljače 1967. na sastanku redakcije rječnika suvremenog hrvatskosrpskog jezika u Zagrebu, u Matici hrvatskoj, predstavnici Matice srpske zaničali crnogorski narod. Sekretar Matice srpske rekao je hrvatskim matičarima: „Ako vi budete postavljali problem Crnogoraca kao posebnog naroda, mi ćemo tražiti da se i Dalmatincima prizna status posebnog naroda!” Ta prijetnja izazvala je zgranutost. Predsjednik Matice hrvatske Jakša Ravlić i glavni tajnik Mladen Čaldarović napisali su 1. ožujka 1967. pismo Upravnom odboru Matice srpske. U njemu stoji: „Moguće je, doduše, zamisliti da postoje pojedinci koji žele i smišljaju etničku dezintegraciju hrvatskog naroda ili političko razbijanje teritorija SR Hrvatske. Ipak smatramo da Živan Milisavac, premda se usred Zagreba, u Matici hrvatskoj, usudio zastupati takve koncepcije i planove, nije

KNJIGE MATICE HRVATSKE

Nacionalni nakladnik s kojim se nitko ne može mjeriti

Nagrada Gjalški za knjigu godine 2015. pripala je *Nezaboravnim pričama iz kavane Corso Dubravka Jelačića Bužimskog*

Romana Horvat

Živimo u vremenu kad se vode rasprave o budućnosti knjige, ali u vremenu kad je nastala Matica hrvatska i najveći dio njezine duge povijesti, držalo se da se sve što trebamo znati nalazi u knjigama. Osim toga, Matica se borila da hrvatski jezik uđe u sve vrste knjiga, da postane ono što danas zovemo standardnim jezikom i da prenosi kulturne i civilizacijske tekovine jednako kao drugi jezici. Matica je objavljivanjem tisuća knjiga, beletrističkih i drugih, hrvatskih i prevedenih, stalno služila kulturi, obrazovanju, znanosti i nijedan se izdavač u tom pogledu s njome ne može mjeriti.

Danas je nakladnička djelatnost Matice hrvatske njezina najvaž-

nija aktivnost, a svojim izdanjima Matica bilježi i svjedoči hrvatsku kulturu i suvremene znanstvene dosege. Raznolikost Matičina nakladničkog programa vidi se u više od 50 biblioteka i produkciji novih naslova koja samo u Zagrebu prelazi brojku od 40, a s izdanjima ogranaka i 70 knjiga godišnje.

Sinteza hrvatske povijesti

Jedna je od najvažnijih Matičinih edicija u ovom trenutku *Povijest Hrvata*, koja će biti objavljena u sedam svezaka, a uređuje ju povjesničar Zoran Ladić. Izdanje je zamišljeno kao sinteza hrvatske povijesti od 6. do 20. stoljeća, napisano na osnovi suvremenih istraživanja, a na svakom svesku sudjeluje dvadesetak povjesničara. Dva sveska već su objavljena: *Hrvatske zemlje u ranome srednjem vijeku* i *Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, a edicija će biti završena 2018.

Životni projekt Mate Marasa: Maras je u Matici objavio i prijevod cjelokupnog Shakespeareova opusa – svih 37 drama, soneti i druga poezija ukoričeni su u četiri sveska

Temeljni Matičin izdavački niz je biblioteka *Stoljeća hrvatske književnosti* – nastavak legendarne biblioteke Pet stoljeća hrvatske književnosti. U njoj se kanonski autori hrvatske književnosti obrađuju na kritički suvremen način, a uz klasike naglasak se stavlja i na prešućivane, zaboravljene i „nepročitane“ hrvatske pisce, poput Viktora Vide ili znanstvenika Ruđera Boškovića, koji je osim znanstvenih djela pisao i literaturu. Njegov latinski ep *Pomrčine Sunca i Mjeseca* Matica je nedavno objavila u prijevodu.

Rasprodan rječnik

Prošle godine tiskan *Srpsko-hrvatski objasnidbeni rječnik* Marka Samardžije jedna je od najprodavanijih Matičinih knjiga posljednjih godina, za samo nekoliko mjeseci rasprodano je prvo izdanje. Rječnik je imao i dobru recepciju u hrvatskoj javnosti i važan je prinos Matice standardizaciji i očuvanju hrvatskoga jezika.

Nagrada Gjalški za knjigu godine 2015. pripala je *Nezaboravnim pričama iz kavane Corso Dubravka Jelačića Bužimskog* objavljenim u Matičinoj biblioteci Koloplet hrvatske književnosti, a niz je nastavila nedavno objavljena knjiga *Ljubav za dosadne knjige* Pavla Pavličića. To je Matičin prilog suvremenoj hrvatskoj prozi, a knjige *Bouvard i Pécuchet* Gustavea Flauberta, *Grad i planine* Eça de Queirosa te *Priče o ljubavi, ludilu i smrti* Horacija Quiroge nepoznata su remek-djela svjetskih klasika koja dosad nisu bila prevedena na hrvatski jezik.

U društvu u vremenu koje sve više gubi interes za ozbiljne teme, što se odražava i na policama knjižara, Matičina biblioteka *Aletheia* (grč. istina) rezervirana je za djela europskih i hrvatskih filozofa. Knjiga *Heraklit* Igora Mikecina iz tog niza kapitalan je prijevod svih tekstova „mračnoga grčkog filozofa“, uz opsežno tumačenje njegovih zagonetnih gnoma iz pera jednog od najpućenijih hrvatskih filozofa.

Matica je oduvijek željela svjetsku kulturu približiti hrvatskim čitateljima pa je nedavno pokrenula objavu nacionalnih epova europskih književnosti koji dosad nisu prevedeni na hrvatski jezik. Tako su proteklih godina objavljeni portugalski nacionalni ep *Luzitanci* Luisa de Camoesa, francuski nacionalni ep *Chanson de Roland*,

a uskoro iz tiska izlazi španjolski nacionalni ep *Le Cid*, u prijevodu Mate Marasa. Maras je inače u Matici objavio i prijevod cjelokupnog Shakespeareova opusa – svih 37 drama, soneti i druga poezija ukoričeni su u četiri sveska. To je Marasov životni projekt, a njime su se Hrvati izjednačili s malobrojnim svjetskim narodima koji se mogu pohvaliti da imaju prevedenoga cijelog Shakespearea.

S Maticom danas surađuje cijeli niz uglednih hrvatskih autora, književnih povjesničara, filologa, pisaca i filozofa, poput Viktora Žmegača, Nives Opačić, Tonka Maroevića, Igora Zidića, Ranka Matasovića i mnogih drugih, tako da davna misao Antuna Barca da je „povijest Matice hrvatske u neku ruku i povijest hrvatske kulture“ ni danas nije izgubila na težini.

Povijest Hrvata jedna je od najvažnijih Matičinih edicija koja će biti objavljena u sedam svezaka

Hrvati su jedan od malobrojnih naroda koji se mogu pohvaliti da imaju prevedenoga cijelog Shakespearea

Matica u više od 50 biblioteka godišnje izda više od 70 knjiga, a samo u Zagrebu 40 naslova

MIRO GAVRAN,
KNJIŽEVNIK

Dovodi kulturu u hrvatsku provinciju

ANTO MAGZAN/PIXSELL

Važnost Matice hrvatske doista je neprocjenjiva u promicanju našeg identiteta. Da nije bilo Matice hrvatske, pitanje je bi li bilo moderne Hrvatske, a ako bi je i bilo, kakva bi uopće bila? U proteklih četvrt stoljeća uvjerio sam se da kulturni život u nekim našim manjim mjestima egzistira jedino i samo zahvaljujući ogranacima Matice hrvatske koji u tim mjestima djeluju. Da nije Matice, neka naša mjesta praktički bi bila bez ikakvih kulturnih sadržaja. Raduje me i činjenica što su u novije vrijeme sve aktivniji i njezini ogranaci u BiH.

MATE MARAS,
PREVODITELJ

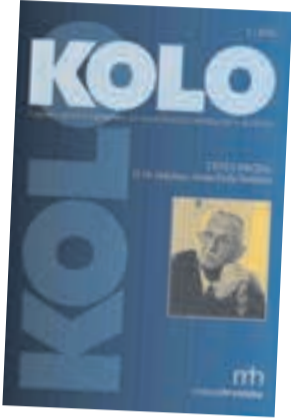
Čuvarica nacionalnog bića

DANIEL KASAP/PIXSELL

Matica hrvatska čuvarica je hrvatske riječi, skrbnica koja riječ pretvara u čin. I kad je pjesnik izgovorio „Riječ mati čina“, nije li on kazao podsvjesno i ne hoteci „Riječ Matičina“, a ta Riječ Matičina već stoljeće i tri četvrtine zalijeva vrt u prijestolnici, gdje niču plemenite mladice hrvatskoga nacionalnog bića.

Matičina periodika: Vijenac, Kolo, Hrvatska revija

Matica hrvatska svoju je prosvjetiteljsku misiju u hrvatskom društvu u velikoj mjeri odigrala putem časopisa. Nepregledan broj tiskovina Matica je u svojoj povijesti pokretala i gasila, a najveći ugled od svih zacijelo ima Vijenac, središnji časopis hrvatske književnosti 19. stoljeća. Matica ilirska Vijenac je pokrenula 1869. kako bi srednjem staležu ponudila zabavno i poučno štivo na hrvatskom jeziku. Prvi urednik bio je Gjuro Deželić, ali slavu listu donijet će najveći hrvatski pisac toga vremena August Šenoa, koji je Vijenac uređivao od 1873. do smrti 1881. Šenoina uređivačka politika išla je za tim da otvori prostor domaćim književnicima te tako potisne njemački duh koji je vladao hrvatskom kulturom. Nakon 34 godine izlaza Matica je 1903. zbog pada broja pretplatnika i financijskih poteškoća odlučila prekinuti izdavanje lista. Vijenac će se nakon gašenja više puta ponovno pokretati, ali mu nakladnik neće biti Matica. Tek 1993. Vijenac se vraća Matici te otada neprekidno izlazi. Matica hrvatska danas još izdaje Hrvatsku reviju i časopis za književnost Kolo. Hrvatsku reviju pokrenula je 1928., prvi urednik bio je Branimir Livadić, a list su 1951. u Buenos Airesu obnovili hrvatski književnici Antun Bonifačić i Vinko Nikolić. Časopis Kolo pokrenuo je Stanko Vraz davne 1842. Kolo je najstariji europski časopis koji još izlazi. (Luka Šepu)

PRVA MATIČINA KNJIGA: OSMAN IVANA GUNDULIĆA

Objava Osmana bila je i politički čin spajanja sjevera i juga

Lahorka Plejić Poje

U sklopu preporodnih gibanja, u kajkavskom Zagrebu koji se od 1830-ih profilira u nacionalno središte, svojim se impozantnim opsegom, poetičkom i estetskom zrelošću, kao i štokavštinom, nametnula stara dubrovačka književnost. Među dubrovačkim se pjesnicima posebno isticao Ivan Gundulić (1589.–1638.), kojega su preporoditelji promaknuli u barda koji će probuditi „uspavanu“ hrvatsku književnost. Njegov ep *Osman* promican je kao glasonoša slavenske ideje te je izjednačavan s Homerovim, Vergilijevim i Danteovim epovima pa je tako zadobio status nacionalne epopeje, a Gundulić status narodnoga genija. Stoga ne čudi da je Matica upravo njegov ep izabrala kao prvu knjigu kojom će započeti svoju izdavačku djelatnost. Knjiga se očekivala s velikim nestrpljenjem. Trebala je izići 1842., no objavljena je istom 1844. Priređivački posao bio je, naime, prilično zahtjevan: premda napisan oko 1630., Osman dugo nije bio tiskan, nego se širio u prijepisima. Osim toga, ep nije bio ni

Nacionalna epopeja: knjiga se očekivala s velikim nestrpljenjem; trebala je izići 1842., no objavljena je tek 1844.

bratom je izradio i rječnik, u kojemu su riječi iz epa objašnjene njemačkim i talijanskim inačicama. Ivan Mažuranić ispjevao je pak dva pjevanja koja su nedostajala, i proslavio se tim dopjevom. Izdavački odbor bio je iznimno ponosan što knjigu krasi i Gundulićev portret, litografija naručena u Beču prema portretu za koji se smatralo da prikazuje Ivana Gundulića (premda će novija istraživanja pokazati da je na njemu prikazan Gundulićev unuk). Posve je jasno da je na to izdanje, osim financijskoga, stavljen i visok simbolički ulog. Njime je, naime, u kajkavski Zagreb, u kojemu mnogi nisu znali čitati, a većina onih koji su znali čitali su na njemačkom, na velika vrata uvedeno djelo koje je u vremenom nastanka, i jezikom, i poetikom bilo prilično udaljeno. S jedne strane pripadalo je ono nepoznatoj prošlosti, a s druge strane trebalo je iznijeti zahtjeve suvremenog doba, odnosno oblikovati budućnost: spojiti hrvatski jug i sjever. U tome je smislu, koliko god se vodstvo ondašnje Matice zbog teških okolnosti deklarativno odricalo političkih ciljeva i na prvo mjesto stavljalo književne, objavljivanje *Osmana* bilo i politički čin.

Kada je pak 1854. tiskano drugo izdanje *Osmana*, i to u impresivnoj nakladi od čak 2000 primjeraka, „domorodni“ je žar jenjao pa je veći dio naklade ostao neprodan, no to nije umanjilo važnost prve Matičine knjige.

U Osmanu je izrađen i rječnik u kojemu su riječi iz epa objašnjene njemačkim i talijanskim inačicama

dovršen, što je također otežavalo put do tiskana oblika. Tako je prvo izdanje *Osmana*, objavljeno starim pravopisom, s dopunom Pjerka Sorkočevića, izišlo tek 1826. u Dubrovniku. Matica je pak trebala ponuditi modernije i zadacima što ih je pred sebe postavila primjerenije izdanje. Na priređivanju teksta radili su Vjekoslav Babukić i braća Antun i Ivan Mažuranić. Kao polazište poslužilo im je dubrovačko izdanje, a usto su se koristili i sa sedam rukopisa, od kojih je četiri pribavio Ljudevit Gaj, jedan je pripadao Adamu Baltazaru Krčeliću, a jedan je rukopis Antun Mažuranić dobio 1841. za boravka u Crnoj Gori od Petra Petrovića Njegoša. *Osman* je priređen prema novom pravopisu. Antun Mažuranić sastavio je kratak sadržaj svakog pjevanja, a s

175 m hrvatska

Odskočna daska mladih likovnih umjetnika, glazbenika...

Aljoša Jurinić

Da se Matica hrvatska u svom radu oslanja pretežno na mlade, svjedoče i brojni projekti Matičine središnjice. Galerija Matice hrvatske u 21 godinu rada priredila je više od dvjesto izložbi umjetnika uglavnom mlade i srednje generacije, danas redom vodećih imena suvremene hrvatske likovnosti, poput Predraga Todorovića, Tomislava Buntaka, Matka Vekića, Željka Badurine, Lee Vidaković, Božice Dee Matasić i dr. Ciklus Mladi glazbenici u Matici hrvatskoj već 13 sezona najnadarenijim mladim glazbenicima pruža priliku za samostalan javni nastup, a svoj prvi javni cjelovečernji koncert u Matici su održali i pijanist Aljoša Jurinić, violinist Ivo Dropulić te violončelist Luka Šulić, danas član popularnog dvojca 2Cellos. Tu je i Matičina Filozofska škola koja već pet godina nadarenim studentima i doktorandima filozofije pruža dodatno obrazovanje. Osim toga, Matica je 2008. u suradnji s Hrvatskim studijima i Fakultetom političkih znanosti pokrenula Komunikološku školu, koja jedanput na godinu najboljim studentima komunikologije i novinarstva pruža jedinstveno multidisciplinarno usavršavanje. (Goran Galić)

TRPIMIR MACAN, POVJESNIČAR

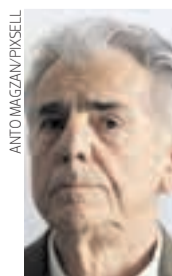
Matica i narod trajno su povezani

U teškim danima 60-ih godina u Matici sam upoznao i surađivao s mnogima osobne osovljenosti i hrabrosti, široka obzorja i velika znanja, otvorene misli i jaka pera, čvrsta uvjerenja da svojemu narodu mogu i moraju uljevati snagu da izdrži i nadu u budućnost. I danas Matica ima djelovati u narodu, jer je on u njezinim temeljima i prošlosti, jer je on njezina sadašnjost i budućnost. Ona ima biti među onima koji čuvaju i grade hrvatski nacionalni identitet u trajnoj komunikaciji sa Svijetom.

ŽARKO DOMLJAN, POVJESNIČAR UMJETNOSTI

Matica je trasirala put slobodi

Nezamjenjiva je uloga Matice hrvatske u prosvjećivanju i osvješćivanju hrvatskog stanovništva. Ne samo po onome što radi zagrebačka središnjica nego možda još i više po djelatnosti ogranaka na terenu. Po tome je Matica najdublje ukorijenjena kulturna ustanova u hrvatskom narodu. Ona je trasirala put hrvatskoj slobodi i to nije prigodni kompliment, nego povijesna činjenica.

NEPOZNATO O MATICI

NAKON 1918. NA SJEDNICE JE DOLAZIO I POLICAJAC

■ Prilikom osnivanja Matice ilirske 1842. na sve se strane skupljao novac, a srpski knez Milan Obrenović dao je 100 carskih dukata. Stanko Vraz piše da je taj knežev dar izazvao oduševljenje u Zagrebu.

■ Kad je Matica kupila prvu zgradu, na Gornjem gradu u Opatičkoj 18, postojao je prijedlog da u zgradi bude i casino.

■ U Matičinu listu *Neven* koji je uređivao Mirko Bogović, Ivan Filipović objavio je 1852. stihove: „Da smo bili pametniji, / Pa k tome da smo manje snili, / Više mudro pak radili, / Sad bi bili cilju bliže.” I pjesnik

■ Matica je 1892. tiskala devet knjiga u 81.000 primjeraka, sve su rasprodane.

■ Nakon 1918. na Matičinim sjednicama redovito je bio nazočan policijski službenik koji je pazio da se ne govori o politici. S jedne sjednice 1920. izbacio je Stjepana Radića.

■ Matičin kapital prepolovio se konverzijom kruna u dinare u Kraljevini Jugoslaviji jer je službeni Beograd zahtijevao da se približno jednako vrijedne valute mije-

Šoljan, ali nije prošao.

■ Godine 1968. u Matici je, uz knjige Williama Faulknera, Ellisa Havlocka, Hanibala Lucića, Vladana Desnice i drugih, objavljena i knjiga „Što odgovoriti djeci na pitanja o seksu”.

■ U histeriji progona Matičinih dužnosnika i članova nakon hrvatskoga proljeća u tisku su se svakodnevno plasirale potpuno izmišljene informacije. Tako Tanjug u jednom

Antun Šoljan

Matičina zgrada na početku 20. stoljeća Prije gradnje Matičini odbornici zaključili su da zgrada „ne smije biti luksuzna, ali mora biti vrlo solidna”.

i urednik osuđeni su na dvije godine teške tamnice jer je pjesma ocijenjena kao napad na državni poredak.

■ Matičine knjige lakše su prolazile cenzuru u Beču nego u Zagrebu.

■ Matica ilirska je 1874. promijenila ime u Matica hrvatska.

■ Matica je od Grada Zagreba 1886. besplatno dobila zemljište na kojemu je sagrađena njezina Palača. Matičini odbornici zaključili su da zgrada „ne smije biti luksuzna, ali mora biti vrlo solidna”.

■ U trenutku kad je Ivan Kukuljević Sakcinski postao predsjednikom Matice (1874.) Matičina glavnica iznosila je 30.000 forinti, a u trenutku njegove smrti (1889.) Matica je imala zgradu vrijednu 60.000 forinti i još toliko gotovine.

I. Kukuljević Sakcinski

naju u omjeru 4:1 u korist dinara.

■ Najduži predsjednički staž u Matici ima Filip Lukas, koji je Maticu vodio punih 17 godina, od 1928. do ulaska partizana u Zagreb. Filip Lukas nije prihvatio čast viteza koju mu je 1944. ponudio Ante Pavelić, a poglavnik mu je odbio izdati putovnicu za odlazak u Švicarsku.

■ Matica hrvatska 1947. prodala je 99.570 knjiga, prosječna naklada iznosila je 5300 primjeraka.

■ Najobjavljaniji Matičin autor u povijesti jest William Shakespeare. Matica je ukupno objavila 59 svezaka njegovih drama.

■ U povodu 120. obljetnice, 1962. Maticu je Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom odlikovao Josip Broz Tito. Matičari su ga zauzvat proglasili počasnim članom.

■ Igor Zidić u Matici se zaposlio 1966. kao drugi tajnik. Na natječaj se prijavio i Antun

izvješću javlja da je Matica 1971. pripremala „niz akcija za preuzimanje vlasti, ne prezaajući ni pred oružanom borbom ni gerilom“, te da su u Matici bili pripremljeni popisi osoba za likvidaciju.

■ Nakon što je Matičin rad onemogućen 1972. Nakladni zavod Matice hrvatske nastavit će djelovati do 1990. i razviti izvanrednu izdavačku djelatnost. Godine 1977. objavio je čak 62 knjige.

■ Iako su potkraj 1971. raspuštena Matičina upravna tijela, a prostorije zapečaćene, nikad nije izdana sudska odluka o zabrani rada.

■ U vrijeme Domovinskoga rata 1992. u prostorije Matičina ogranka u Dubrovniku ubačen je eksploziv.

■ Švicarski sveučilišni profesor Jure Petričević oporučno je 1997. ostavio Matici hrvatskoj više od 900.000 švicarskih franaka. To je najveća donacija u povijesti Matice. Tim je novcem sagrađena dvorišna zgrada unutar Matičine palače.

RANKO MATASOVIĆ,

AKADEMIK I JEZIKOSLOVAC

ŽARKO BAŠIĆ/PIXSELL

Proširiti djelovanje na inozemstvo

Da nema Matice, mnogi bi naši znanstvenici, uključujući i mene, objavljivali svoje knjige samo na engleskom, ili ih ne bi objavljivali uopće. Možemo biti ponosni što imamo takvu instituciju. Matica je strateška institucija u hrvatskoj kulturi i zbog svoje djelatnosti u manjim sredinama u kojima nema znanstvenih instituta, ali postoje ogranci Matice hrvatske. Nadam se da će proširiti svoje djelovanje i na inozemstvo i postati nešto poput hrvatskoga Goetheova instituta.

TONKO MAROVIĆ,

AKADEMIK I POVJESNIČAR UMJETNOSTI

DAVOR VIŠIŃIĆ/PIXSELL

Korektiv masovnom konzumerizmu

Rastao sam kao čitalac Matičinih izdanja, a Matica je nakladnik koji nije bio vođen tržišnim razlozima, nego vrijednošću tekstova nužnih svakoj kulturi. Upravo zbog svoje temeljne kulturne uloge Matica hrvatska treba djelovati oslobođena od prolaznih i iznuđenih ideoloških polarizacija, a pogotovo kao korektiv naspram povampirenog konzumerizma, koji urušava sve kriterije u korist pukog efekta, jednokratnog „eventa” ili zvučnog skandala. Znam da je to idealistički, ali može li se stvarati kultura bez nužnoga idealizma?

VIKTOR ŽMEGAČ,

AKADEMIK I GERMANIST

DAVOR PUKLAVEC/PIXSELL

Nakladnik europskoga ranga

U svojim najboljim razdobljima Matica je svojom nakladničkom djelatnošću pružila golem doprinos hrvatskoj književnoj kulturi u najširem smislu, objavljujući mnoga temeljna djela domaće i strane književnosti, od Dantea, Shakespearea i Goethea do Prousta i drugih klasika 20. stoljeća. Kao dugogodišnji Matičin autor mogu i subjektivno prosuditi njezin rad, koji je na razini velikih nakladnika u drugim europskim zemljama.